

Aktiv pedagoga osnovnih škola Grada Gradačac:
Bašić Mirsada, Mehinović Alma, Šahdanović Melisa, Ibranović Selmira, Đulić Hasnija,
Bijedić Lejla, Smajlović Alma, Ganibegović Sadeta

AKCIONO ISTRAŽIVANJE

"Iskustva u realizaciji online nastave u osnovnim školama grada Gradačac"

I SAŽETAK

Cilj akcionog istraživanja čiji su uzorak bili nastavnici koji rade u osnovnim školama grada Gradačac jeste analiza efekata nastave na daljinu (online nastave) koja se realizovala usljed pandemije COVID-19 u periodu od marta 2020. godine do kraja nastavne godine.

Rezultati ovog rada poslužit će kao osnova za unapređenje odgojno-obrazovnog rada u školama iz ugla nastavnika te donošenje mjera koje bi unaprijedile položaj nastavnika. Online nastava je podrazumijevala aktivnost nastavnika, učenika te angažman roditelja kao i svih drugih aktera odgojno-obrazovnog rada. Nastavnici su se susreli sa digitalnim tehnologijama i materijalima o kojima su uglavnom imali malo saznanja.

Obzirom na okolnosti pandemije, ograničene mogućnosti kretanja i komunikacije, kao i skromnu materijalno-tehničku opremljenost, nastavnici su pokazali visok stepen odgovornosti, predanosti i kreativnosti u realizaciji NPP-a i pružanja pomoći i podrške svim učenicima.

Međutim, činjenica je da se struka razilazi oko efekata primjene online nastave. Stoga je osnovni problem ovog rada ispitati stavove nastavnika osnovnih škola grada Gradačac o online nastavi te dati smjernice za unapređenje budućeg rada.

II UVOD

Nastavni proces u Bosni i Hercegovini, regionu i širom svijeta, se usljed proglašenja pandemije i opasnosti širenja koronavirusa iz učionica premjestio u online prostor i televizijski program, a prosvjetne radnice i radnici nastoje omogućiti učenicima nesmetanu realizaciju nastavnog sadržaja uz pomoć svih raspoloživih sredstava, dok istovremeno i sami uče i usavršavaju svoje digitalne kompetencije i sposobnost koordinacije. To je samo jedna od mjera koju provode razni nivoi vlasti u našoj zemlji u borbi za prevenciju i zaštitu od korona virusa. Mjera je to koja se, zapravo, provodi u većini zemalja svijeta. Dakle, jedan od ciljeva realizacije online nastave je smanjivanje i ublažavanje posljedica novonastale epidemiološke situacije a samim time i očuvanje zdravlja. Prinudno prebacivanje nastave u online prostor iznijelo je na vidjelo i potrebu za sistemskim izgrađivanjem digitalnih kompetencija prosvjetnih radnika. Nastavnici su tokom online nastave učili i relativno uspješno savladavali sve izazove online nastave. U školama se po prvi put zakazuju *online* roditeljski sastanci, putem kojih su učitelji i nastavnici razrednici zajedno s roditeljima razgovarali o tome kako otkloniti eventualne prepreke oko tehničkih detalja, te na koji način pružiti djeci psihološku pomoć i potporu u situaciji potpune izolacije. Sve je to donekle uticalo i na psihičko i fizičko opterećenje jer su svakodnevne aktivnosti praćene vijestima o širenju virusa, novom broju zaraženih i umrlih podizale razinu stresa kod pojedinca. Pandemija je, dakle, sa sobom donijela i niz izazova kao što su: izolaciju, strah od nepoznatog, neizvjesnost, fizičku distancu, mnoštvo uloga u jednom prostoru, posao iz drugog konteksta, te očekivanja od nas. Biti prosvjetni radnik je jedno od najstresnijih ali i najljepših zanimanja na svijetu. Nastavnici moraju istovremeno biti profesionalci koji odlično poznaju svoju struku, moraju pratiti i poznavati sve promjene u tehnici i tehnologiji, moraju

poznavati propise koji definišu zakonske okvire svoje struke, moraju se stručno usavršavati, biti uzor i mentor svojim učenicima, te ugledan i kvalitetan član društvene zajednice.

III METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

3.1. Definicija i značaj problema

Ključnu ulogu u razvoju kako pojedinca tako i svakog društva u cjelini imaju odgoj i obrazovanje. Obrazovne vlasti i nevladine organizacije svjesne značaja i važnosti odgoja i obrazovanja putem različitih projekata i stručnih usavršavanja nastavnog osoblja pokušavaju učiti obrazovanje što kvalitetnijim i u skladu sa zahtjevima savremenog društva.

Kada govorimo o odgoju i obrazovanju prvenstveno mislimo na formalno obrazovanje koje se realizuje u školama odnosno odgojno-obrazovnim ustanovama na svim nivoima. Svaki vid obrazovanja ima svoj Nastavni plan i program i druge važeće akte prema kojima se realizuju aktivnosti usmjerene ka cilju odgoja i obrazovanja.

Ključni akteri u odgojno obrazovnom procesu, kao što je poznato su učenici, nastavni sadržaj i nastavnici, što je takozvani didaktički trougao. Nastavnički zadatak je nastavno gradivo prilagoditi i pripremiti te prezentovati učenicima poštujući metodiku nastavnog rada i sve teorijski zasnovane naučne činjenice. Do pojave pandemije koronavirusa nastavnici su uglavnom poučavali u realnom vremenu, u kabinetima i putem direktne komunikacije sa učenicima.

Međutim, pojavom koronavirusa te premiještanjem odgojno-obrazovnog rada u virtualno okruženje sve više se govori o primjeni digitalnih tehnologija u nastavnom radu i nužnosti primjene istih. Online nastava se različito definira. Za većinu je ovaj oblik nastave još uvijek nepoznat. Međutim, radi se, najjednostavno rečeno, o korištenju različitih online platformi i digitalnih alata u svrhu realizacije nastavnog gradiva. Ovaj oblik predavanja i školovanja već se neko vrijeme koristi u svijetu, naročito kod učenja na daljinu, dodatnog usavršavanja ali i studiranja. Najčešće se online putem uče strani jezici ili informatičke vještine. Pojedini metodičari nastave smatraju da se najbolji efekti u postizanju ishoda učenja mogu postići kombinovanjem online i redovne nastave. Važno je da se napomene da online nastava *nije* i ne bi se smjela smatrati kao nastavnikova uputa učenicima da na nekoj od stranica udžbenika pročitaju tekst i urade zadatke za domaću zadaću. Online nastava zahtijeva mnogo složeniju pripremu i metodičku realizaciju koja direktno učenika usmjerava prema ishodima učenja, te podrazumijeva da je kompletan sistem odgoja i obrazovanja baziran na interakciji učenika-nastavnika na online nastavnoj platformi u realnom vremenu. Osnovni princip online nastave je da sadržaj i učenje moraju biti dostupni svim učenicima, bez obzira na uvjete koje imaju kod kuće. Realno vrijeme podrazumijeva da učenici nastavu prate prema važećem rasporedu časova i smjena. Istraživači navode sljedeće prednosti online nastave:

- nezavisnost o mjestu i fleksibilnija organizacija vremena održavanja nastave,
- ponuđeni nastavni sadržaj se može ponavljati onoliko puta koliko je potrebno da bi se usvojio,
- bolja i lakša dostupnost različitih audio vizuelnih nastavnih sadržaja,
- kvalitetnija mogućnost individualizacije nastavnog procesa,
- korištenje različitih medija u svrhu što bolje prezentacije odgojno-obrazovnog sadržaja,
- istovremeno sudjelovanje velikog broja korisnika,
- samostalnost pri radu na sadržajima,
- mogućnost učenja onima koji su geografski izolirani i/ili koji imaju zdravstvenih problema ili iz bilo kojeg drugog razloga nisu u mogućnosti prisustvovati redovnoj nastavi.

Pored prednosti organizacije i realizacije online nastave metodičari su identifikovali i sljedeće nedostatke:

- veće radno opterećenje nastavnika,
- nedostatak komunikacije licem-u-lice,
- pogrešno shvatanje pojma učenja na daljinu,
- izostanak direktnog kontakta među nastavnicima i učenicima, što može djelovati demotivirajuće,
- praćenje i ocjenjivanje učeničkih postignuća,
- online nastava zahtijeva određena znanja i vještine, te informatičku pismenost bez koje gradivo integrirano u sistem online učenja postaje beskorisno,
- online nastava zahtijeva i od učenika i od nastavnika dobru tehničku opremljenost savremenim informatičkim uređajima,
- opterećenje učenika zahtjevima nastavnih predmeta.

3.1.1. Teorijski značaj problema

Teorijski značaj problema ogleda se u činjenici što proučavanje efekata online nastave u kontekstu realizacije ovog vida odgojno-obrazovnog rada u doba pandemije koronavirusa treba da osvijetli i da doprinese razumijevanju samog problema savremenog obrazovanja te njegovog uticaja na unapređenje odgojno-obrazovnog rada u budućem periodu.

3.1.2. Praktični značaj

Praktični značaj istraživanja sastoji se u tome što je ovo istraživanje od neposredne važnosti kako za nastavnike tako i za menadžment škole i obrazovne vlasti. Rezultati istraživanja ovog aktualnog problema će usmjeriti škole da posvećuju više pažnje stručnom usavršavanju nastavnika iz oblasti jačanja digitalnih kompetencija nastavnika i očuvanja mentalnog zdravlja.

3.1.3. Društveni značaj

Društveni značaj ovog akcijskog istraživanja ogleda se u nastojanju da se društvo više zainteresuje za digitalne kompetencije jer su one jedan od **osam ključnih kompetencija koje mlade osobe trebaju savladati prije završetka obaveznog obrazovanja. Odnosno da se više ulaže u cjeloživotno učenje i usavršavanje nastavnika i stručnih savjetnika.**

3.2. Cilj istraživanja

Polazeći od uočenog i naznačenog problema cilj ovog rada je bio istražiti, kritički analizirati, utvrditi i interpretirati stavove nastavnika osnovnih škola grada Gradačac o efektima realizacije nastave na daljinu koju smo realizovali u periodu od marta do juna 2020. godine (online nastave), te davanja smjernica za unapređivanje odgojno- obrazovnog rada.

3.3. Zadaci istraživanja

U odnosu na definisani problem, u odnosu na postavljeni cilj, pred ovo istraživanje je postavljeno više zadataka:

1. Utvrditi koliko vremena prosječno su nastavnici proveli pripremajući materijale za učenike, analizirajući i vrednujući učeničke radove u online nastavi.
2. Utvrditi stepen zadovoljstva realizacijom online nastave u proteklom periodu.
3. Ispitati stepen zadovoljstva pruženom tehničkom podrškom u periodu online nastave.
4. Utvrditi vrste poteškoća na koje su nastavnici svakodnevno nailazili.
5. Ispitati stepen saradnje nastavnika sa nadležnim institucijama, kolegama, stručnim saradnicima, roditeljima i učenicima u periodu online nastave.
6. Utvrditi stavove nastavnika o procesu ocjenjivanja učenika u online nastavi te kvaliteti usvojenog znanja učenika.
7. Ispitati stavove nastavnika o pozitivnim stranama online nastave.

8. Istražiti koje su potrebe nastavnika ukoliko bi se ukazala potreba za online nastavom i u budućnosti.

3.4. Glavna hipoteza

Obzirom na zadati cilj ovog istraživanja, na teorijsla saznanja i rezultate istraživanja koja smo pronalazili u teoriji,kao i na naša dosadašnja iskustva pretpostavka je dasu nastavnici realativno zadovoljni ishodima poučavanja i učenja putem online nastave, te da su nastavnici imali poteškoće u realizaciji nastave.

3.5. Podhipoteza

Iz generalne hipoteze je proisteklo niz podhipoteza a koje su u vezi sa postavljenim zadacima:

1. Pretpostavlja se da su nastavnici više sati dnevno provodili u pripremanju materijala za učenike, analizirajući i vrednujući ueničke radove u online nastavi.
2. Pretpostavlja se da su nastavnici zadovoljni realizacijom online nastave u proteklom periodu.
3. Pretpostavlja se da su nastavnici zadovoljni pruženom tehničkom podrškom u periodu online nastave.
4. Pretpostavlja se da su nastavnici nailazili na različite vrste poteškoća u realizaciji nastave.
5. Pretpostavlja se da su nastavnici kvalitetno sarađivali sa nadležnim institucijama, kolegama, stručnim saradnicima, roditeljima i učenicima u periodu online nastave.
6. Pretpostavlja se da nastavnici nisu zadovoljni procesom ocjenjivanja učenika u online nastavi te kvaliteti usvojenog znanja učenika.
7. Pretpostavlja se da nastavnici uglavnom nemaju pozitivno mišljenje o online nastavi.
8. Pretpostavlja se da su nastavnicima najpotrebnije jačanje digitalnih znanja i umijeća te kvalitetniji računari za rad ukoliko bi se ukazala potreba za online nastavom i u budućnosti.

3.6. Uzorak istraživanja

Istraživanje je sprovedeno na području grada Gradačac (Tuzlanski kanton, Bosna i Hercegovina) u junu i julu 2020. godine.

Uzorak je bio prigodan za izvođenje zaključaka a činili su ga nastavnici razredne i predmetne nastave osnovnih škola grada Gradačac i to:

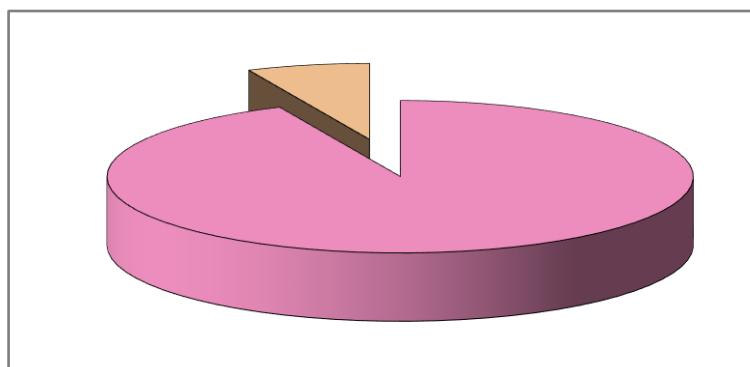
- JUOŠ "Dr. Safvet-beg Bašagić" Gradačac - 19 ili 10,3%
- JUOŠ "Ivan Goran Kovačić" Gradačac- 36 ili 20%
- JUOŠ "Hasan Kikić" Vida I - 33 ili 17,8%
- JUOŠ "Musa Ćazim Ćatić" Zelinja Donja- 26 ili 14,1%
- JUOŠ "Edhem Mulabdić" Međida Donja-22 ili 14,1%
- JUOŠ "Hamdija Kreševljaković" Kamberi-21 ili 13,5%
- JUOŠ "Mehmed- beg Kapetanović Ljubušak" Srnice Donje - 28 ili 15,1%

Ukupan broj ispitanika je 185 (ženskih 69% i muških 31%).

Istraživanje je urađeno online putem,poštujući epidemiološke mjere i naredbe nadležnog Kriznog štaba i HES-a. Zadovoljeni su principi anonimnosti i dobrovoljnosti.

Struktura uzorka je prikazana grafički.

Struktura uzorka

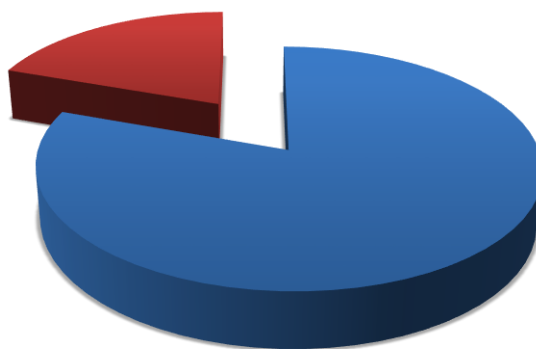
■ ženski - 69% ■ muški - 31%

IV INTERPRETACIJA REZULTATA

1. Prva podhipoteza je bila da nastavnici provode više sati dnevno, pripremajući se za nastavu, analizirajući i vrednujući učeničke radove u online nastavi što iscrpljuje organizam

Prva podhipoteza je potvrđena jer je pokazala da najveći procenat nastavnika tj. 53,5% provodi od 4 do 6 sati dnevno na pripremanju materijala te ocjenjujući učeničke radove. Samo 13% nastavnika provodi manje od 4 sata dnevno u pripremanju materijala. Ovo se odražava i kako na umor tako i na opću psihičko stanje nastavnika prouzrokovano umorom.

**Pripremanje nastavnika
za online nastavu**

■ 4 do 6 sati dnevno - 53,5% ■ manje od 4 sata - 13%

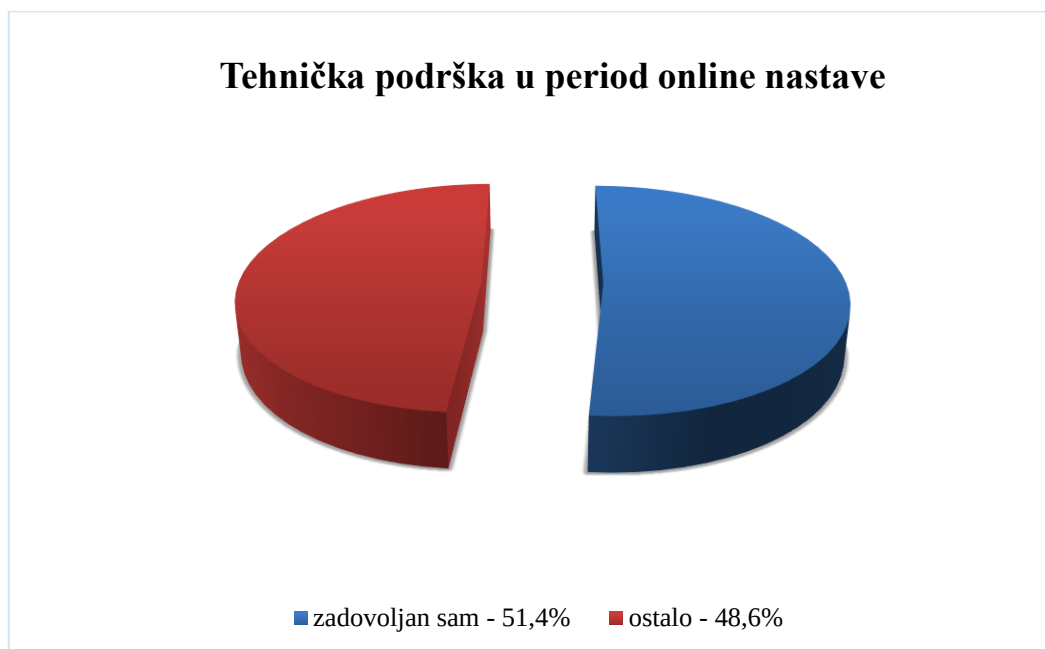
2. Druga podhipoteza je pretpostavka da su nastavnici zadovoljni realizacijom online nastave u proteklom periodu.

Ova podhipoteza je potvrđena jer su nastavnici, uprkos svim iskušenjima i izazovima sa kojima su se suočili, uglavnom zadovoljni realizacijom nastave. Taj odgovor je dalo 51,4% ispitanika.

3. Treća podhipoteza je da su nastavnici zadovoljni pruženom tehničkom podrškom u periodu online nastave a koja je podrazumijevala angažman školskih administratora.

Ova podhipoteza je potvrđena jer su nastavnici, uglavnom zadovoljni pruženom tehničkom podrškom. Taj odgovor je dalo 51,4% ispitanika

4. Četvrta hipoteza je pretpostavka da su nastavnici imali različite vrste poteškoća u realizaciji nastave

Ova podhipoteza je također potvrđena jer od svih predloženih odgovora nastavnici su u najvećem broju imali ponekad ili često poteškoću sa istim.

5. Peta podhipoteza je pretpostavka da su nastavnici zadovoljni sa međusobnom saradnjom. Ova podhipoteza je takođe potvrđena.

6. Šesta podhipoteza je pretpostavka da nastavnici nisu zadovoljni procesom ocjenjivanja učenika u online nastavi te kvaliteti usvojenog znanja učenika.

Ova podhipoteza je potvrđena. Naime, pojedini učenici nisu bili svjesni odgovornosti prema sebi i svom znanju te su nastavnicima predavali zadatke koje nisu u potpunosti samostalno uradili što je dodatno komplikovalo proces ocjenjivanja a od nastavnika zahtijevalo dodatne napore kako bi ocjena bila objektivna i u skladu sa postulatima struke i uputama nadležnih institucija.

7. Sedma podhipoteza je da nastavnici uglavnom imaju pozitivno mišljenje o online nastavi jer je bila nužna u situaciji kada je očuvanje zdravlja bio imperativ.

Ova podhipoteza je potvrđena.

8. Osmo podhipoteza je da su nastavnicima najpotrebnije jačanje digitalnih znanja i umijeća te kvalitetniji računari za rad ukoliko bi se ukazala potreba za online nastavom i u budućnosti.

Podhipoteza je potvrđena. Web dizajn se promijenio, nema previše teksta, uključeni su video sadržaji, nova digitalna tehnologija. Nastavnicima su potrebna stručna usavršavanja u ovoj oblasti sistemski i planski osmišljenja.

V ZAKLJUČAK

Prelazak na nastavu na daljinu u obrazovnom sistemu Bosne i Hercegovine i cijelog svijeta – od osnovnih i srednjih škola do visokog obrazovanja, dogodio se gotovo preko noći. Nastava na daljinu odvija se u vanrednim okolnostima te shodno tome iskorištene su sve prednosti uz pokušaj da se umanju većina nedostataka. Na osnovu istraživanja “Iskustva u realizaciji online nastave u osnovnim školama Grada Gradačac” anketiranjem nastavnika, primjenjenom metodologijom, analizom i interpretacijom rezultata došli smo do sljedećih zaključaka:

Pripreme, sprovođenje nastave, ocjenjivanje učenika putem online nastave zahtijeva više radnih sati za nastavno osoblje.

S obzirom na probleme pristupa online nastavi i nizom drugih poteškoća koje su se odnosile na pristup i rukovođenje tehnologijom, nastavnici su iskazali zadovoljstvo u sprovođenju nastave putem online platformi uz podršku koja je bila pružena od strane školskih administratora.

Pozitivan stav nastavnika o online nastavi se naročito isticao u pogledu očuvanja zdravlja učenika jer je ono imperativ obzirom na situaciju u kojoj se kao društvo nalazimo.

Nastavnici su iskazali potrebu za kvalitetnijim pristup tehnologiji, koja im omogućava da neometano obavljaju sve obaveze koje zahtijevaju nastavni proces na online platformama.

Metodika nastave na daljinu ima svoje zakonitosti, zadaci i aktivnosti trebaju biti prilagođeni online okruženju uzimajući u obzir da učenici dolaze iz različitih socijalnih i ekonomskih nivoa.

Izdvajanje više vremena na pripremu odgovarajućih materijala u različitim digitalnim alatima, pronalaženje metoda i strategija koje će najbolje funkcionisati je dodatna aktivnost koja se zahtijeva od strane nastavnika u sprovođenju online nastave.

Ovakva vrsta organizacije i realizacije nastave svakako je izazov svima i sudeći prema mišljenju nastavnika ovaj izazov je prihvaćen vrlo ozbiljno i odgovorno.

Na kraju, uzevši u obzir cjelokupnu situaciju u kojoj se nalazimo, različite uloge koje obavljamo, informacije koje svakodnevno primamo istaknut ćemo zadovoljstvo postignutim rezultatima u pripremanju, realizaciji i ostvarenim ishodima online nastave ali isto tako istaknuti i potrebu stručnog usavršavanja nastavnika u oblasti digitalnih kompetencija kako bi svoj redovni posao obavljali što kvalitetnije. Ovakav način nastave, za koji se očekuje da bude kratkoročan, ne bi trebao biti prepreka u daljnjem napredovanju i sticanju znanja, vještina i pozitivnih navika.

LITERATURA:

1. Mužić, V., Metodologija pedagoškog istraživanja, Zagreb, 1972.g.
2. Vukasović, A. ,Pedagogija, Hrvatski katolički zbor "Mi", Zagreb, 1999.g.
3. Online nastava: Nositi se sa izazovima, Ivanek i.,Abadžić E., Bajraktarević J., 2020.g.

Web stranice:

1. www.mreža-mira.net
2. www.hr.wikipedia.org
3. www.pcskolarac.info
4. www.skolegijum.ba
5. www.skolskiportal.hr